

ETHICA CHRISTIANA

AUTHORE,

FAVSTO VERANTIO,

Episcopo Canadiensi.

AD ERVDITVM LECTOREM.

Non tibi scribimus hæc, doctæ Vir, sed nostri similibus. Habes multos mayorum gentium authores, qui tuam sitim explere possint. Hæc parva parvis relinqve, quibus ad illos magnos, non patet aditus. Vale.

NIMA Hominis duas habet Facultates præcipuas, Intellectû scilicet & Voluntatem. Estq; persimilis Soli, cui natura tribuit lucem ac calorem. Intellectus quidem Luci, Voluntas Calori cõparari potest. Intellectus Scientiis, Voluntas Virtutibus perficitur. Scientiarum apex Fides Christiana est, Virtutum aut Charitas. Fides cognoscit Veritatem, Charitas cõplectitur Bonitatem. Amba simul sociata, reddunt Hominem Sapientem, Sanctum, ac Beatum. Et quamvis omnes Homines, Substantiâ Animæ, Deo conditori suo sint similes, ad imaginem enim suam fecit eos: attamen pauci sunt qui ipso Habitu, id est, Virtute, Sanctitate & Innocentiâ, ei similes esse studeant: sicq; miseri ultimo suo fine, ad quem creati sunt, sese defraudant. Nos Sacrosanctæ

Fides

Fidei nostram steris nunc omisissis; de altera tantum parte, de Charitate nimirum, hoc est, de Christiani hominis Officiis, Moribus, seu Virtutibus hic breviter disserere instituimus.

Ac in primis tria genera Virtutum in Homine reperimus. Primum est earum, quae nobis congenita sunt, uti Ovi esse Mitem; Leoni Magnanimum, Turturi Castam. Alterius generis sunt, quae studio seu assuetudine comparantur: uti in feris videre est, quando hominum industria mansuescunt, ac varia praeter suam naturam faciunt. Tertium genus Virtutum illud est, quod praeter naturam, & industriam humanam, maximo Dei beneficio Hominihus confertur. Et licet, ea quoque animi dotes, quae nobis à natura sunt indita, & quae usu, aut diligentia sunt à nobis acquisita (quandoquidem sunt quaedam bona) sint Dei munera, Omne enim bonum, à Deo omnium bonorum fonte emanat: nihilominus tamen haec tertii generis Virtutes, quae propriae ac peculiare sunt Christianorum, per excellentiam Virtutes, ac dona Dei maxima, merito dicuntur & sunt. Nam praesidio earum, illud summum bonum quod quarimus, consequimur. De primo genere, satis multa Physici; de secundo Ethici, Ethnicorum Philosophi tractarunt: nos, utpote Christiani, de his verè divinis Virtutibus, ipsius Divinitatis numine invocato; paucis pro modulo nostro agemus.

Virtutes itaque Morales Christiani hominis, sunt quidam Habitus Voluntatis, ad bene operandum, à Deo quidem maximo suo munere inditi ac soti, ab ipso verò Homine promptè exceptj & excultj, ad gloriam in primis eiusdem Dei, deinde verò ipsius Hominis summam felicitatem directi, &c.

Virtutis generaliter sumpta synonyma haec sunt: Vis, Charitas, Iustitia, Fortitudo, Bonitas, Boni mores, Bona opera, Amor boni, Odium mali, Sanctitas, Lex Dei, Regnum, Libertas, Spiritus, Pax, Novus homo, Mortificatio, Exercitatio, Obedientia, Renunciatio, Abnegatio sui, Crux, Contemptus Mundi, Impassibilitas, Puritas cordis, &c. Ex adverso Vitium est, quod Peccatum, Concupiscentia, Iniquitas, Mala opera, Opera carnis, Mali fructus,

fructus; Caro, Servitus: sed & aliis vocabulis passim in Sacra Scriptura nominatur.

Virtus in primis recte, ni fallor, Vis denominatur. De eâ enim Dominus dicere videtur: Regnum Dei vim patitur. & violenti rapiunt illud. Hoc est, qui nature suâ corrupte, in contrarium nitenti, vim asserunt, neque voluntati carnis cedunt, Hi se ipsos vicisse, seque supra se extulisse dicuntur. Id verò magis longè est, quam multas gentes debellasse, variasque provincias devicisse. Hoc potuit facere Alexander ille Magnus, illud verò non potuit: constat enim eum Superbia, Gulæ, Ira, aliisque Vitiis succubuisse.

Quod autem Charitas, pro omni genere Virtutum summatur: plura testimonia habemus. Primo quidem Dominus ipse in iis duobus mandatis, quæ de Dei & Proximi Dilectione agunt, totam Legem, omnesque Prophetas pendere testatur. Deinde D. Ioannes Evangelista, non aliud in senectute extrema, per singulas collectas, discipulis suis inculcasse perhibetur, quâ hæc pauca verba: Filioli diligite alterutrum. Rogatus quare non aliud præciperet, sed idem semper ingeminaret, respondit; Quia præceptum Domini est, & si solum fiat, sufficit. D. Augustinus in quadam sua epistola scribit, Charitatem includere in se omnes virtutes Cardinales. Gregorius magnus dicit, omne mandatum de sola Dilectione esse, & omnia præcepta unum esse. D. Paulus ait, eum qui proximum Diligit, legem implevisse. Item non adulterare, non occidere, non furari, & alia omnia legis præcepta, in hoc solo verbo instaurari; Diliges proximum tuum. Alio verò loco, Charitas inquit, patiens est; benigna est, Charitas non emulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non querit quæ sua sunt, non irritatur; non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati: omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Quibus locis clarè videre est, Charitatem ad instar omnium Virtutum esse, eamque omnium earum genera in se continere.

Ex adverso hæc eadem Virtus, est quoddam Odium sui, ac suorum, imo omnium eorum, quæ in Mundo sunt. At verò hoc Odium,

Odiū, bonū sanctūmq; Odiū est, de quo Dominus: Qui Odiū animam suam in hoc Mundo, in vitam aeternam custodit eam, & qui amat animam suam perdet eam. Item; Qui non Odit patrem suum, & matrem suam, fratres, sorores, uxorem, ac liberos suos, quin & animam suam; non potest esse meus discipulus. Hic verò Dominus non intendit, natura cuius ipse sator est, intertere ordinem, & cuius instinctu nos ipsos, nostrosq; amare impellimur, quem Amorem Graeci proprie Storgin vocant. Verum alterum illum Amorem praeposterum inhibet, quem ydem Graeci Philastiam dicunt, quo nos seu nostros; non eo modo quo delectamur diligimus, quā nempè magis corporis, quā animi, hoc est tēpore aeternam magis, quā aeterna bona diligimus, & consecramur.

Iustitiam videri pro uniuersali Virtute, in diuinis Scripturis usurpari cōspicimus, quando multos, quos omni genere Virtutū ornatos fuisse cōstat, uiros Iustos ac timoratos appellat. Sed & vulgare proverbium est, Iustitiam in se Virtutes continere omnes. Non loquimur hic de ea Iustitia, qua quis in aliorum controversiis dirimendis, Iustus est; ea enim particularis quaedam Virtus est, ac in homine iniusto quoq; atq; tyranno inesse potest, & magis Politica quā Ethica dici debet. Sed eam intelligimus, quae in omnibus rebus, illud quod decorum ac honestum, Iustumq; est, tam erga se quā alios, verbis ac factis, uti oportet exequitur.

Hanc eandem Virtutem uniuersalem, non incongruè Fortitudinem dici posse existimamus, desumpta a corpore similitudine. Nam quod in corpore Fortitudo, hoc in animo Virtus est; Et uti is qui viribus pollet, Fortis dicitur; ita is qui Virtutibus est peditus. In sacris Proverbiis, Mulier studiosa, Fortis; Vir itidem Bonus, Fortis dicitur, neque hęc ea est Fortitudo quam alii circa corporis labores doloresq; perferendus, vel etiam ipsam mortem in bello pro patria alacriter subeundam versari dicunt. Hęc enim particularis, & uti ipsimet describunt, Militaris est, habetque pro suo fine, gloriam huius vitę. Nos aliam patriam, aliam gloriam inquirimus; Nam quamuis corpore in terra hac simus positi; conversatio tamen nostra, in cælis esse debet,

debet, & idè Fortitudinem Christianam, in omnibus hujus vitæ, vel placitis devitandis, vel duris pro gloria Dei, & nostra salute sustinendis, constituimus.

Species Virtutum maximè communes, tres numeramus. Earum prima, uti nos Christiani loquimur, est Humilitas, altera Castitas, tertia Paupertas. Ethnici primam quidem Modestiam, secundam Temperantiam, tertiam Liberalitatem dixerunt. Nostra tamen hæc vocabula aptiora videntur, quamvis neutra earum naturam satis exprimant: at quum magis propria non habeamus, Definitionibus illas suis describemus, si prius hujus Divisionis rationem reddiderimus. Eam nos Sacra Scriptura, & Ecclesie autoritate, deinde ipsa ratione fulcimus. Nam D. in primis Ioannes Evangelista apertè affirmat: Omne id quod est in Mundo, aut concupiscentiam Carnis, aut concupiscentiam Oculorum, aut vitæ Superbiam esse. Item in Sacra Historia, tribus modis Christus Dominus à Diabolo tentatus esse dicitur. Idem Dominus in quadam parabola, tria hominum genera describit, qui Villis, Bobusque emendis, ac Vxoribus ducendis occupati, ad illud Divinum epulum venire neglexerunt. His tribus tentationibus, ac tribus hominum generibus, has tres Virtutes, ac tria adversa Vitia, à S. Patribus nostris designari audivimus. Præterea in Ecclesia, ii quæ se Deo totos devovent, atque perfectissimum genus vitæ profitentur, quum inchoantur, prius tria illa solennia vota faciunt. Obedientiæ, Castitatis, & Paupertatis, & sub hiis vocabulis, omne genus Virtutis promittunt. Hæc sufficiant pro autoritate: Rationem autem sumimus ab objectis earundem Virtutum, seu Vitiatorum. Ea sunt tria, nempe Animus, Corpus, ac Res externa: Circa quæ versantur, Honor Voluptas, & Utilitas, in quibus homines terreni Felicitatem suam constituunt, eaque inter summa bona numerant. In hiis peccatur, Ambitione, Luxuria, & Avaritiâ. Contra hæc monstra, militant Humilitas, Castitas, & Paupertas Christianorum, id est Hominum Cælestium, quas paulo superius posuimus, nunc igitur de singulis earum, suo ordine dicamus.

De Humilitate.

65

Humilitas est Virtus, quæ facit ut Homo modestè, ac modicè de seipso sentiat. Est inquam contemptus Honoris.

Humilitatis Species tot possunt numerari, quos sunt Materie, circa quas versatur. Et verò sunt eadem, quas paulo antea recensuimus, nempe Bona Animi, Corporis, & Facultatum. Quæ quidem singula, uno respectu singulis supra dictis Virtutibus propriè subiecta sunt, uti iam diximus, ac in posterum quoque claritas dicemus: alio verò respectu, huic uni subyiciuntur. Bona itaque Animi sunt Scientia, Eruditio, variæ Artes, deniq; Nobilitas, Dignitas, Potentia, &c. Bona Corporis, Sanitas, Robur, Agilitas, Pulchritudo, &c. Bona Externa sunt, præciosa suppellex, Laetifundia, Aurum, Argentum, & cætera quæ hys æstimantur. Quæ si Superbus habeat, insolenscit, effertur, reliquos præ se contemnit, nihil æstimat, ab omnibus sibi honorem deberi putat, neq; sese intra cancellos Modestie continere potest. Si non habeat, habere simulat foris, intus miserum se reputat, ideoq; habentibus invidet. Sed est & aliud quoq; genus Bonorum Animi, de quibus pleriq; vani homines Superbiunt, ut sunt Sanctitas vitæ, Innocentia, atq; ea ipsa de qua loquimur Humilitas: Non quidem illa vera, sed tantum externa, in hys sibi placent, & ab alijs magni fieri volunt. Hi sunt Hypocrita, hocq; genus Superbiae seu Ambitionis, nimium præposterum atq; perniciosum est.

Vir autem Humilis, constanter sese in his omnibus gerit: purum enim oculum à pulvere habens, cõsiderant naturam harum rerum, non eas illo modulo metitur quo vulgus hominum: nihil se boni habere, quod non acceperit cognoscit, itaq; non ea propria sua virtute acquisivisse, sed Dei dono accepisse: se pulverem ac cinerem, ipsius solius gloriam & honorem esse, sibi autem, propter varia scelera quæ commisit, confusionem faciei deberi. Has animi submissione, gratiam apud Deum & homines, verumq; Honorem adipiscitur, ac veniam anteactorum delictorum consequitur, uti in parabola illa Pharisei & Publicani nobis proponitur. Ultra enumeratas Species Humilitatis, quas ex obiectis accepimus, sunt aliæ, quæ secundum Modos earum distinguntur, uti sunt Obedientia, Reverentia, Humanitas, Taci-

turnitas, Mansuetudo, Patientia, Bonitas, Affabilitas, & similes. quas singulas describere si pervacaneum existimamus, namparum ab invicem differunt.

At prater Species Virtutum ac Vitiatorum, necessarium est etiam Gradus quosdam in eis considerare; quibus de Minore Virtute, ad Mayorem eiusdem Speciei ascendimus, & ex adverso à minore Vitio ad enormius, nisi cauti simus prolabimur. Hos Gradus, certo aliqua ordine ac numero recensere, perdifficile fuerit, primum tamen ac ultimum dari posse existimamus.

In Humilitate quidem sit primus Gradus, tanti se facere, quantum quisque est, ad quod Ethnici dicunt, Se ipsam noscere; id est, se unum de numero mortalium agnoscere, neque omnium pessimum, neque optimum. Eos Honores, ac Dignitates admittere quibus recte ratione ac lege Divina distantes, parem se esse iudicat. Supremus autem gradus est, omnium semortalium postremum, ac per ipsam reparare, ideoque oblatos etiam Honores fugere, vilissima quoque munia obire, falsis criminationibus de se factis coniverere, suas Virtutes abscondere, Vicia fateri, illatis ignominie gestire. Quædam nostra Religionis conditores fecisse legimus, qui gaudentes à conspectu concilii discedebant, quando digni habiti erant, pronomine Christi contumeliam pati. Infra primum Gradum, existit descendere Vitium est, quoque magis descenditur, tanto magis: in primo Gradu consistere, Divinum præceptum est; aliis vero quo quis possit evadere, Evangelicum Consilium est.

Castitas est Virtus, coercens Hominem à Corporis Voluptatibus, ac castigando dicta.

Species Castitatis, enumerata sunt, quæ eius subiecta, nempe quæ in tota emittitur. Sensus Corporis. Ab illecebris igitur Sensuum abstinentem, Castum, Continentemque appellamus. Intellegimus autem Sobrium, Vigilantem, Temperatum, Pudicum, &c. Et tamen adhuc, vocabulis deservuntur, quibus eos quoque homines comprehendimus, qui Nasum, Aurium, ac Oculorum oblectamentis. Nam & in his peccatur, at magis Gustum, quando quis vide-

licet

licet præter modum, cibo vel potui indulget. Verùm omnium, maxime delinquitur sensu Tactus, rebus nempe Venereis, quod in hoc toto genere, est turpissimum atq. gravissimum. Quum enim omnium reliquorum Sensuum iste infimus sit, est tanquam sentina quedam, in quam decolant omnia paulo antea enumerata Corpus Vitia. Lascivia Species ab authoribus, nunc quidem secundum diversos Gradus Statuum & affinitatis, nunc vero secundum varios eius Modos numerantur. Castimonia autem tres Species ponunt Theologi, Conyugalem, Vidualem, & Virginalem.

Vir igitur Castus & Continens, considerans se quidem corpore Brutis, animo verò beatis ac immortalibus illis Spiritibus, atq. ad eò Deo Optimo Maximo esse similem: quantum potest satagit, se ab omni carnis labe mundana præstare, atque solas veras ac solidas Voluptates spirituales sectatur. Luxuriosus autem nihil se supra reliquas animantes at tollens, huic limbo immersus, vanis ac fædis corporis titillationibus indulget, quibus non solum eam partem sui nobilissimam, qua præcipue Homo est; sed etiam ipsum corpus cui studet, nimirum stulte offendit, enervat, destruit.

Gradus Castitatis, quemadmodum & Humilitatis, sunt plurimi, nos primum ac ultimum notabimus. Primus est concessis Corporis Voluptatibus, moderatè uti: supremus fame, siti, aeris intemperie, vigilijs, laboribus, solitudine, alijsq. ejusmodi incommodis, & conflictationibus, Corpus edomare, & in servitutem rationis redigere, uti Eremitæ faciebant. Præterea alia etiam mala ejus generis, ab alijs hominibus, vel ab ipso Deo immediate illata, æquo imò libenti animo tollerare, hoc est morbos, vincula; verbera, vulnera, mortem denique quamcunq. acerbissimam, pro Dei gloria, vel hominum salute subire, quod innuos Christi Martyres fecisse novimus.

Paupertas tertia Virtus animi est, qua modum rebus habendis statuimus: est inquam contemptus Opum.

Species Paupertatis tot quidem possent consistui, quot earum rerum species sunt, de quibus Homines Pauperes, vel Divites esse

denominantur: ut sunt pecora, vinum, frumentum, agri, & similia. At quum omnia ista sub una Pecunia coprahendi possint; nõ plures diversa Species Paupertatis, sed una magis proprie dicenda erit. Pauperem autem hoc loco, non eam intelligimus, qui vel conditione, vel aliquo infortunio; sed electione propria, ac consilio talis est, huic huius Virtutis palmam deferimus. Talis Pauper ab una quidem parte mente perpendens, quàm paucis natura humana, ad sui sustentationem indigeat, quàm brevi tempore nobis his rebus utendum, quàm benignum Patrem in cælis habeamus; qui nostri maiorem curam habeat quàm Parentes terreni habere possint. Ab altera verò, quantis curis, laboribus, periculisq; corporis atq; animi, divitiæ acquirantur, conserventur quanta foveantur omnibus Vitijs subministrant: generosa atq; alia mente eas despicit, fastidit, contentus necessarijs; sua Frugalitate delectatur, id quod superest in indigentes liberaliter dispergit, hacque ratione maximos sibi thesauros, qui non possint auferri, comparat. Avarus ex adverso, sive timens ne sibi aliquando necessaria vita deficiant, sive perspicuus Pecuniam ad obtinendos honores, & quasvunque voluptates presentaneam esse; maximi boni loco eam habet, & uti quæpiam Deum colit, ideoq; omni industria, periculo, labore, dolo, vi eas habere, & in immensum augere satagit, nihil pensi habens, quo iure, quave iniuria id fiat. Errogare autem, vel amittere, non minus, quàm mortem ipsam horret; ideo debita si quæ habet, etiam si sit solvendo, tamen in longum protrahit, suppressit, vel quantum potest præcidit, laborantibus necessitate non compatitur, non largitur, quemadmodum dives ille, Epuloin Evangelio descriptus faciebat. Sed præter hæc, aliud quoque genus Avaritiæ est, id quæ valde præposterum: nam cum contrariis sibi Vitijs, id est, Prodigalitate coniunctum est, quando aliena avidè auferuntur, & eadem deinde luxuriosè profunduntur.

Paupertatis Gradus hi statui possunt: Primus sit nemini quicquam debere, absq; aliena iniuria acquisita possidere, atq; etiam augere: at sine magna anxietate id facere, & extremis

necessitate laborantibus, pro facultate subvenire. Vltimus vero Gradus erit, sua omnia ad cultum Dei, Hominumq; necessitates, magna Charitate, magnoq; animo profundere, si ei vi vel fraude sua auferantur, non litigare, non contradicere, sed cum gaudio potius sustinere, labore manuum suarum, sibi necessaria comparare. Tales nimirum illud sibi dictum intelligunt: Habentes vitam & vestitum, his contenti sitis. Item, Si vis esse perfectus, vade & vende omnia qua habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in caelis. Ad hos Paulus loquitur, cum dicit: Fratres cum sitis ipsi sapientes, libenter sufferitis insipientes, sustinetis enim, si quis vos in faciem cadit, si quis vobis vestra auferit, &c.

His vere divinis Virtutibus innumeri Christianorum hactenus excelluerunt, adque etiam nunc sunt, qui in eis cum laude exercentur. Itaque nulla ab orbe condito, tam sancta & tam perfecta Religio fuit, sed neque esse potest, atq; hac nostra est. Haec tres Virtutes, vera Fide & Charitate parentibus ortae, reliquarum omnium genitrices sunt: his enim universa de Moribus seu Officiis doctrina, omnia Christiana legis Praecepta, quae passim in Sacra Scriptura habentur, quasi quodam fasciculo comprehenduntur. Earum symbolum est Cruce Christi Domini vivifica: Ipse enim in ea summam Paupertatem expressit, quando vestimentis suis, quae sola in bonis habebat, spoliatus fuit: summam Ignominiam, quando medius inter duos latrones appensus est: summam denique corporis Dolorem, quando accerbissimam mortem mirabili patientia pertulit, quin & pro peccatoribus suis oravit. His Virtutibus Dominum colimus, eiq; dignum omnium rerum nostrarum, ac nostri ipsius holocaustum offerimus. His Homines complectimur, quando nempe eis Existimationis, Corporis, ac Rerum commoda, quatenus licet ac decet, Dei intuitu procuramus. Magis autem ad huc aliquid praestamus, quum haec caduca, eos non plurisquam sunt, estimare cupimus, & quantum in nobis est, etiam procuramus. Non enim sufficit Viro Bono, ut ipse solus huius Virtutibus praeditus sit, sed ad eum illud etiam spectat, ut omnes quos p f

sit,

fit, precipue autem illos, qui sua fidei crediti sunt, iisdem imbuedos ac perficiendos, omni studio curet. Quomodo enim quis verè Humilis, Castus, aut Pauper erit, qui has Virtutes se habere aueat, alios tamè Elatos, Luxuriosos, & Avaros esse, æquo animo ferat, & quatenus patet non prohibeat? Hoc illud Vnum est, quod Dominus omnibus necessarium esse dicit: hic ille thesaurus absconditus est, ab oculis amatorum Mundi huius: hac illa preciosa Margarita, quam prudens mercator omnibus rebus suis venditis, & distractis emit. Haec Honores Ambire, has Voluptates Concupiscere, in his Diuitiis conquirendis Avarum esse, verè honestum, utile, & iucundum est. Qui has tres Virtutes possidet, ille veros Honores, veras Voluptates, veras denique Diuitias, hic per spem iam habet, in altera autem vita, paulo post re ipsa habebit; ille omni terreno Rege, vel Philosopho beator, ille superius potest atibus admirabilis, Deo denique Optimo Maximo similis est.

His Virtutibus tria illa turpissima Vitia contraria sunt, Superbia nimirum, Luxuria, & Avaritia, è quibus uti ex quibusdam putidissimis fontibus, omnes reliquæ Vitiarum sordes promanant, uti sunt Rixæ, Calumniæ, Fraudes, Adulationes, Ira, Invidiæ, Insidiæ, Veneficia, Furta, Maledicta, Blasphemie, Homicidia, & sexcenta alia, quibus maxima pars hominum imbuta est; Virtutibus autem de quibus hætenus locuti sumus (heui) minima. Sunt multi, qui in medio horum consistunt, hoc est partim quibusdam Virtutibus ornati, partim verò Vitiis infecti, hii à Prophetâ tepidi vocantur, ideoque per vomitam eiciendæ. De his dicitur, quod modicum fermentum, totam massam Virtutum corrumpit, & qui in uno peccat omnium Reus est. Tales non ineptè Navi cuiuspiam possunt assimilari, quæ licet nova, benè compacta, ac pice oblita sit; modo unum minimum fuit; mix habeat, neque absqueatur, procul dubio brevi subsidet, & ad ima dehiscet. Ita uno Vicio animi, nisi tollatur, totus thesaurus Virtutum deperit, laborq; susceptus irritus redditur. Non dicimus hic Hominem, natura fragilem, ab omni se prorsus pulvere peccati purum, dum in hac terra peregrinatur, quam-

is sollicitum ac diligentem servare posse; hoc enim solis beatis illis Spiritibus concessum est. At sat agendum est, ut quantum fieri potest, non coinquinetur, & postquam coinquinatus fuerit, omni studio se purgare studeat, si in illa beatorum patriam pervenire velit, quo nihil coinquinatum inferri potest. Neque id omnino necessarium esse existimamus, ut quis in omnium Virtutum apicibus consistat, hoc enim vix cuiquam datum est, at in aliqua praeeminere multis, Moysi quidem mansuetudine, Iosepho castitate, Iob patientia, &c. Sufficit ad salutem, ut singularum esset Virtutum, aliquam saltem partem, quis habeat, & intra limites Divinae legis sese contineat.

Si has tres Virtutes ad invicem comparare velimus: non est dubium, quin ceteris paribus, Humilitas primum locum dignitatis obtineat, secundum Castitas, tertium Paupertas. Quando enim animus corpore nobilior & praestantior est, corpus verò externis rebus: tanto & affectiones earum inter se collatae, praestantiores erunt. Res quippè externae corpori describunt, corpus animo. Hoc quòd dicimus, Dominus in ea parabola delineavit, quae de Phariseo & Publicano est. Non enim illi castigatio corporis, non rerum suarum religiosa dispensatio tantum profuit: quantum huic, omnibus his praesidiis destituito, quin praeterea procul dubio furto aliisque vitijs deformato, sola animi demissio. Sic Mater quoque Domini, non ob paupertatem profecto, quàm patientissime, licet Regio stemmate orta, ferebat, non ob nitorem Virginitatis, quam Deo prima mortalium, nullo ad id usque tempus exemplo procedente, devoverat, atque pra omnibus quoque posteris eximiam habuit: verum ob suam singularem Humilitatem, seu animi demissionem, se Deo in primis gratam acceptamque fuisse, magna mentis exultatione cecinit, eoque nomine ab omnibus futuris generationibus, beatam se fore predicandam prophetavit. Haud dubio eo everta, super omnes choros Angelorum, unde Lucifer ille, ob enormem mentis elationem, ad ima inferni princeps fuerat disturbatus. Quod una Virtus aliã licet specie differentem adjuvet, hoc est, qui unam tenet, alteram facilius consequatur: nem-

mi dubium esse debet: sunt enim sorores germana, atque idèo mutuo nexu sese complectuntur. Itaq. is qui Paupertatem colit studiosè, certum est quod facilius adducetur, ut corpus à luxu contineat, quin & jejuniis aliisque afflictionibus domet, quàm is qui divitiis abundat. Ita deinceps ipsa corporis castigatio, insolentiam, & elationem animi egregie cohibet. Ex adverso Opes, occasionem maximam, tam luxui quàm fastui præbent, sunt enim, ut quidam dixit, irritamenta omnium malorum.

Effectus seu exercitia harum trium Virtutum præcipua hæc sunt: Humilitatis quidem supplex ad Deum Oratio; Castitatis vero Jejuniium, id est severitas quædam ergo proprium corpus: Paupertatis, elemosina seu liberalitas erga proximum. Hæc triplex observantia, omnium Virtutum comprehendit effectus, ut D. Leo Papa ait, sermone 1. de Teiunio mensis 7. Oratio ad Deum tunc est perfecta, quum omnes animi facultates, nempe Memoria, Intellectus, & Voluntas, quoad fieri potest in Deum intenduntur. Id autem fit commode, quando abdicatis & ad partem positis, omnibus Honorum, Voluptatum, Facultatumq. curis in contemplationem rerum diuinarum mentè elevamus. Hoc Dominus innuebat, quando, ne crapula & curis hujus sæculi nos gravaremus, præcipiebat. Sed & D. Augustinus, ab Angelo doctus, Teiunium, & Elemosynam duas esse alas, quibus elevata Oratio facile ad cælum evolat, hancq. nostram esse Justitiam testatur. Qua vero ratione sit Teiunandum, & qua Elemosyna facienda: hoc Dominus ac Magister noster, referente D. Mattheo Evangelista, divinè docuit.

Passiones animæ irrationalis seu sensitivæ, due sunt præcipuè (ut nunc loquuntur) Concupiscentia, & Irascibilitas, hoc est, Amor & Odium. Ex his profluunt Spes, Timor, Laetitia, Dolor, Audacia, Pusillanimitas, aliæq. hujusmodi affectiones. Ha sunt quædam vehicula, tam Virtutum, quàm Vitiiorum, prout quis eis bene vel male utitur. Has Epicætus incaens, duas partes cuiusq. Vitæ constituit, quarum alteram, Bonorum hujus vitæ Abstinentiam, seu Continentiam nominavit, ad compescendam nempe partem animæ concupiscibilem idoneam:

alte-

Alteram uero Sustinentiam, Patientiam seu Tolerantiam, eorum utpotè Malorumque nobis euenire possunt, quæ circa animæ partem Irascibilem versatur. Illius prioris in prosperis, huius in aduersis usus est: illa simpliciter Virtus, hæc per excellentiam Fortitudo, Indolentia, Magnanimitas, ac Heroica Virtus merito vocabitur. Vir enim simplici Virtute præditus, abstinet ab immodicis honoribus, delicijs, & opibus: At Fortis, Magnanimus, & Heroicus, hæc omnia supergreditur, ac magis extrema egestate, ignominijs, varijsq; corporis incommodis, pro Deo susceptis gaudet, quàm alius, quàm exquisitissimis Mundi illæcebris delibutus est, ideoq; verè Heroicus, Diuinusq; est.

Hanc Virtutem Heroicam Aristoteles, licet multa de ea scripserit, non tamen agnovit, sicuti nec ceteras Virtutes. Nec mirum, verum enim Hominis Finē, veramq; Fælicitatē, ad quam Virtutes hominem deducunt, ignorabat. Ponit deinde Fortitudinem & Temperantiam, pro duobus fontibus ceterarum Virtutum, quarum deinceps undecim numerat Species, nempe Liberalitatem, Magnificentiam, Magnanimitatem, Honorum cupiditatem, Mansuetudinem, Veritatem, Urbanitatem, Amicitiam, Verecundiam, Distributionem honorum, & Iustitiam. Quia ratione, quavè Methodo, non assequor; quædam enim earum Virtutes, quædam Vitia, quædam autem ex his, fictæ seu dabiæ Virtutes sunt.

Dubias Virtutes voco, quæ aliquando quidem Virtutes scilicet, aliquando autem Vitia esse possunt. Id ab intentione & sine eius, qui is utitur pendet. Nam exempli gratia, si quis sit patiens, urbanus, sustinens, mansuetus, obediens, &c. eo sine ut hominibus blandiatur, sicque honores, voluptates, seu divitias aucupetur (quod sæpius contingit) quamvis hæc nomina sint per se speciosa, & Virtutes forinsecus esse videantur; re ipsa tamen erunt Vitia, eò quod non bono fundamento nitantur, neque rectum finem spectent. Ex aduerso si quis talis sit, ut Deo placeat, ut æternam beatitudinem consequatur: is verè studiosus erit. Vicissim Ira, Invidia, aliæque huiusmodi affectiones, licet prima fronte plerumque Vitia esse videantur; si, nisi nihilo-

minus aliquando Virtutes. Et quidem Ira vitium erit, sed
terrena bona plus ergo irascamur, & tunc semper Superbia est,
coniuncta, quamvis quandoque ab Avaritia, trahat suam ori-
ginem. Aliquando vero est Virtus, quum scilicet propter Dei
honorem, vel Hominum commodum, contra impios, praesertim
Fra potestati subiectos, excandescimus, & vocatur a Graecis Ze-
lus. Hoc Zelo accensus Moyses Aegyptium occidit; hoc Phinees &
Mathathias laudabiliter usi sunt. Invidia vero tunc Virtus est
quum dolemus indignos ea bona habere, quae bonis debentur,
vel quae eisdem possessoribus noxia iudicamus, & dicitur
Nemesis.

Quid nos de Fortitudine sentiamus, iam aperuimus. Tempe-
rantiam dicimus esse Speciem Continentiae seu Castitatis gene-
raliter sumptae; illa enim circa quosdam tantum Sensus versa-
tur, haec circa omnes. Urbanitas, Comitas, Eutrapelia, Affabi-
litas, & caetera eiusmodi, possunt quidem esse Virtutes Civiles
seu Naturales, at non Christianae, haec est solida. Enimvero po-
test quis esse perfectus, licet nullam ex his habeat, sed contra sit
severus & tristis. Verecundia non est Virtus proprie dicta, sed
est passio quaedam laudabilis, ex Virtute proveniens. Iustitia
de qua ipse disputat, & Distributio honorum, sunt Vir-
tutes Politicae, ut in principio diximus, neque ad omnes
pertinent, sed ad eos tantum qui magistratus gerunt. Honoris
cupiditatem, quam ipse Virtutem appellat, nos Ambitionem, &
ideo non Virtutem, sed potius Vitium esse iudicamus, & quan-
dam animi imbecillitatem, eius qui non possit suo honore subsille-
re, sed aliena honoratione fulciri velit. Veritas si pro Veritate
cognitione sumatur, speculativa Virtus est, si pro Veritatis a-
more, & quidem plerumque quaedam Virtus moralis: ut autem
sit perfecta, ab una illarum trium quas pro fontibus caeterarum
posuimus, manare debet, & sic ab illa perficietur & denomina-
bitur. Verbi gratia, si quispiam sit inops vel ignobilis, seque ta-
tem esse lubens fateatur, verax ac veritatis amans est, at simul
etiam humilis & modestus, ac ideo Virtute praeditus erit, eo
quod se deprimat, suamque inopiam ac ignobilitatem fateri
non

non erubescat. Verum sepe saepius contingit, ut Veritas sit vitiosa, ideoque possessoribus noxia, quum videlicet malo fine, vel modo profertur: Hoc faciunt ii, qui suas Virtutes superbi vantantur, & ii qui de Virtutibus suis gloriantur, quique aliorum secreta facta aut dicta, vel odio eorum; vel suo commodo propalant.

Amicitia de qua Aristoteles, Cicero, & alii multi Ethnicorum multa scripsere, eamq. miris modis extulere; itidem non est meo iudicio solida Virtus, sed quaedam Naturalis similium societas, quam bratis quoque animalibus videmus inesse, & huiusmodi est amor agnatorum & gentilium. Hac Amicitia est quaedam umbra Charitatis Christiana. Nam Charitas, illam infinitis modis precellit; ob nobiliores suas causas & effectus. Illa sanguine, consuetudine, vel morum similitudine coalescit: aut in propriam plerumque commodum vel delectationem desinit. Charitas autem Christiana, in primis quidem erga bonos, & fidei domesticos sese dilatat, postea verò erga malos etiam, & hostes ipsos, atque adeò erga totum humanum genus, gratuito extendit beneficentiam ac benevolentiam suam; non sua sed aliena commoda respicit; non tantum temporanea, sed magis eterna bona, quantum in se est omnibus procurat.

Magnanimitas non est aliqua separata ab alijs Virtus, sed, ut iam diximus, versatur circa apices omnium Virtutum. Is primus vere Magnanimus erit, qui summos Honores, magnas Voluptates, amplas Divitias contemnet: ex altera parte Opprobria, Corporis incommoda, Rerumq. suarum dispendia, magno animo suscipiet. Hoc ita esse, ipsa vocabuli interpretatio ostendit. Magnificencia vero, Munificencia, seu Liberalitas, circa Pecuniam, & ea quae pecunia aestimantur, versantur, idè rectè ad Paupertatis Virtutem, de qua superius egimus, referri possunt. Hanc Magnificenciam Ethnici, plerumque in Prodigalitatem convertebant. Sic Reges Aegyptii insanis sumptibus Pyramides suas exstruebant: Sic Alexander ille Magnus, multa talenta, mediocribus hominibus largiebatur: sic Romani Imperatores magna vi pecuniae, Circos, Theatra, Thermas exedificabant, congiariaq. populo ut

placerent largiebantur. Hacque ratione splendidi ac Magnifici, Liberales, Munifici, Magnanimique à vulgo reputabantur, & ipsa autē Prodigii erant. Nā in res inutiles, imo noxias, Aurū sudore ac sanguine populorū congestū, profunde bāt. Huiusmodi expensa a Christianis in Tēpla ac alia eiusmodi, quę ad Dei cultū pertinet, ritē fieri possunt, si necessitas Pauperum non impediatur: eo enim casu, etiam sacra suppellex distrahenda suadetur. At vera Magnificentia Christiana (sicut & Magnanimitas) non semper in exteriori opere apparet; Virtus enim in animo est. Magnus inquam erit, Magnanimus, ac Magnificus, & Admirabilis, qui eaque vulgus hominum magni estimat, ille nihili facit, de quo Sapiens: Beatus inquit vir, qui post aurum non abiit, fecit enim mirabilia in vita sua. Munifica erat Vidua illa Sareptana, quę modicum farine, & olei quod habebat, posthabita sua filiiq. salute, Elia Prophetę promptē obtulit. Magnifici erant Apostoli, licet parvi momenti bona propter Christum reliquerint. Magni item animi erat illa altera vidua, quę duo tantum ara in Gazophiliatium intulit, licet alii plura yecerint. Plus enim ille dat, qui licet modicum det, dat totum quod habet; quā alius, qui quamvis multa det, multo tamen plura pro se retinet.

Tam Prudentia, non tam est Virtus aliqua, ab aliis separata, quā modus quidam, mensura, norma, seu regula omnium Virtutum. Ne quid nimis, videlicet, ne quid minus quā oportet fiat. Prudentia enim munus est suggerere & prescribere, quid in quaque re quando, quantum, & qualiter agendum sit. Hac Prudentia aliter Discretio ac Iudicium dicitur. In veteri lege, per Salem figurabatur, sine quo nullum sacrificium ritē offerri poterat: absq; Prudentia siquidem nulla Virtus perfecta est. Eam D. Paulus Scientiā vocat, cū de quibusdā loquitur, quos dicebat Zelū quidē erga Deū habere, sed nō secūdū Scientiā. Hac eadē Mediocritas rectē vocabitur, nō quidē illa, quā alii inter duo extrema vitia mediā Virtutē collocāt, multa etenim Virtutes sūt quę alterum extremū Vitiū non habent, præsertim apud Christianos. At nos illā intelligimus, quę inter naturalē Hominis infirmitatē, ac supremā Virtutū cacumina, hominē medium facit, hoc est, suadet cuiq. ut ad sūma quidē, maximo quo potest nisu, & quā fieri pot proxime

De Virtutibus.

77

proximè accedat, id est potiora charismata sectetur. At ex altera parte mouet simul, maturè prius deliberat, viresq; suas experitur, ne impar postea ab opere desistat, & quòd perus est, de superiore gradu, maiore casu recidat. Hęc Prudētia, nō immeritò Diuina ac cœlestis dici potest, diuinos enim Deosq; simillimos Homines efficit. Nā alia est Prudētia seu Providentia humana, quæ circa huius vitæ cōmoda occupatur, & Prudentia carnis vocatur, estq; huic ex diametro cōtraria. Prudētia enim huius mūdi, apud Deū stultitia est; sicuti ex aduerso Dei Sapiētia apud Mūdanos stultitia est; Dū illa honores, voluptates, opes, quærunt consecratur, ista spernit: illa afflictiones, ignominias, detrimēta fugit, ista spontè suscipit. Perseuerantia itidem, non est aliqua Species Virtutum; sed earum Affectio. Nam sicuti Prudētia, est rectus quidā modus Virtutum; ita Perseuerantia est tēpus Virtutū, quo quilibet, qui Deo gratus ac beatus esse vult, in Virtutum exercitio perpetuo durare debet. Non enim qui incēpit, sed qui usq; in finem perseueraverit, saluus erit, eadem Constantia dicitur. Huic Perseuerantiæ, alia affectio affinis est, quæ tamen in usu cōmuni, proprium nō habet nomen, sed potest dici Ascensio, Profectus, seu Aemulatio, quādo scilicet de Gradu inferiori alicuius Virtutis, ad altiorē conscendimus: & est nobilior procedēte. Si enim laudabile est nō retrocedere, sed consistere & perseuerare in Virtutibus; multo honorificētius est, de minori Virtute, ad maiorē Virtutē ascendere.

Sed & Pœnitētia Christiana, nō aliqua singularis Virtus est, at magis quædā officina oīum Virtutū; Nihil .n. aliud est, quā quædā iteratio, ac cōpēsatio intermissarū Virtutū; Nā cū perpetuo bene agere, ac rectè nos gerere tēteamur, neq; id fecimus, sed in aliqua Vita prolapsi sumus: necesse est, vt deinceps maiori cōtētione, ad operationē Virtutū accingamur, ac damna inde accepta, nō iam ordinario opere, sed maiore labore redintegremus, et ad illū statū innocētiæ redeamus, in quo eramus, quādo sacro Baptismate abluti fuimus. Nisi .n. per hęc Pœnitētiā, de cōtractis p nos debitis, Deo omnīū bonorū largitori satisfecerimus; nequaquā ei grati esse poterimus. Et sicuti quispiā debitor, licet plura debita nō faciat, ea rōne tamen creditor nō satisfacit, nisi priora et exsoluat;

De Virtutibus.

solvat; ita is qui Deum, vitiis suis operationibus offendit, non ei satisfacit ad plenum, si in posterum non offendat; nisi etiam priora Malefacta, æquivalentibus vel maioribus Benefactis compēset. Sic omnes reliquæ Virtutes Morales, vel sunt Afflictiones harum trium, vel sunt Species earum, & sunt innumera.

Homo Virtute præditus, optimè à Domino, bonæ ac fructifera Arbori comparatur. Nam quod in Arbore insitio, hoc in homine baptisma: quod in Arbore humor, hoc in homine Virtus; quod in Arbore fructus, hoc in homine sunt operationes Virtutum. Et quemadmodum Arbori fructifera ac viva, semper ille vigor inest, fructus autem non semper adsunt, sed suo tempore, hoc est in authumno humore ascendente, prodeunt: ita in homine Virtute prædito, ille habitus Virtutis, ut perpetuò insit, non tamen semper, sed data occasione foris in opere appareat; incoesse est. Quod si quis verò occasionem negligat, statim non esse talis deprehenditur. Eadem omninò ratione, qua Arbor si authumno fructus non afferat: vel sylvestris vel infructuosa, vel certè omninò sicca esse cognoscitur, & sic ad nihilum valet, nisi ut excindatur, & in ignem mittatur. Bona autem arbor quæ secus decursus aquarum plantata est, semper suo tempore fructum proferat.

F I N I S.

POLITICA DECEM PRÆCEPTA.

Princeps Christianus, quæ Rempublicam benè vult gubernare.

1. **I**n primis, Deum Opt. Max. præ oculis semper habeat, ab ipso consilium & auxilium petat, omnes suas actiones ad gloriã eius, & populi sibi commissi salutem ac utilitatem dirigat.
2. Præ omnibus alijs cogitationibus, eas maxime animo volvat, quæ sui muneris sunt propriæ. Crebras inquam consultationes incat, qua ratione Religio Catholica, ac boni Mores propagandi, qua Iustitiæ cursus dirigendus, qua Pax Populi sui, qua rerum Abundantia vigeant.
3. Ad Consilia, cæterosq; Magistratus, tam civiles quàm bellicos, Viros non sanguine claros, vel familiaritate charos, sed pios ac prudentes undecunq; conquisitos adhibeat. Avaritia, vel Ignorantia.

YANTI.

De Politica

rantia notatos, ammoneat, ac si res postulaverit, etiam supplicio
plectat, probos contra beneficys afficiat.

4. Habeat tam in suis quàm in alienis, præsertim verò vici-
nioribus Provincijs, viros sagaces, eosque occultos, qui de om-
nibus rebus, quæ ibi sunt, eam censuram faciunt. Suas au-
tem deliberationes, ne intimis quidem, nisi quantum neces-
sitas postulaverit, aperiat. Ab omnibus, de ijs quæ publici sunt
boni, libenter se admoneri patiatur.

5. Magnatum liberos, in sua curia numerat, in primis pietate
bonisq; moribus, deinde belli pacisq; artibus non obiter inbuen-
dos. Ut inde, tamquam ex Trojano, ad omnia
Reipublica munia, bene instructi prodeant.

6. Iustitia cursum non deat, sublati Processum ambagibus,
Munera à tribunalibus neceat. Neque alia quacunque via,
inferiores à potentioribus vexari patiatur. Bonas leges ferat,
earumque severus custos esto.

7. Ea quæ ad Bellum sunt necessaria, semper in promptu ha-
beat. Omnis Inventus sit conscripta, eaq; statis temporibus,
bellicis Indicijs à veterantibus belliductoribus exercentur. Arma
omnis generis, multus Commeatus, Vrbes & oppida munita
sint.

8. Bona Deo dicata, ad prophanos usus, non patiatur converti. Sa-
cerdotiaque, si yatis perornatus sunt, non favore distribuatur, sed
viris doctrina, ac magis pietate orratis deferat.

9. Annona aliarumq; Rerum, quæ vel efferuntur, vel inferun-
tur, pro locorum & temporum conditione, præcia constituat, ei ne-
gotio certum Magistratum destinet. Mercaturam aliasq; artes,
quibus populi ditantur, in suis Provinciis frequentari curet.

10. Vectigalia, aliosq; census ita moderetur, ne pauperiores præ-
ditioribus majora onera sentiant, neque unà omnes simul plus
quàm Reipub. necessarium sit, aggraventur. Ideoq; inutiles sum-
tus tollat, peculatus obicem ponat; rationes, datæ & accepti se-
pius subducatur. ut hac ratione, ad omnes emergentes casus, præci-
pue ad belli necessitates, thesaurum repositum habeat, &c.

F I N I S.

Correctore Ioanne Thulio Maria Montano Tirolensi.

V E N E T I I S.

M D C X V I.

Ex Typographia Ambrosij Dei.

Superiorum permisso, & Privilegio.